



**PESA INTERNATIONAL
JOURNAL OF
SOCIAL STUDIES**

**PESA ULUSLARARASI
SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ**

February 2017, Vol:3, Issue:1 Şubat 2017, Cilt:3, Sayı 1
e-ISSN: 2149-8385 p-ISSN: 2528-9950
journal homepage: www.sosyalarastirmalar.org



**Pervâne Muînüddin Süleyman Moğol Casusu Muydu?
Pervane Muneddin Süleyman Mongolian Spy?**

Nurullah ÇETİN

Yüksek Lisans Öğrencisi., Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı,
nurullahcetin54@hotmail.com

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Geliş 17 Ocak 2017
Kabul 28 Şubat 2017

Anahtar Kelimeler:

Anadolu Selçuklu Devleti, Muînüddin Süleyman Pervâne, Moğollar, Casus.

© 2017 PESA Tüm hakları saklıdır

ÖZET

Anadolu Selçuklu Devleti tarihinde önemli bir yere sahip olan Muînüddin Süleyman Pervâne, devletin yıkılma sürecinde ve Moğol baskısının oldukça arttığı bir dönemde yine Moğolların desteği ile Pervanelik görevine getirilmişti. Devlet idaresinin birçok kademesinde görev yapmış ve otoritede daima söz hakkına sahip olmuştur. Moğol baskı ve zulmünün devleti kasıp kavurduğu bir dönemde makamını koruması ve Moğol hükümdarı ve komutanlarının desteğini alması, bazı kaynakların Moğol casusu olduğunu iddia etmelerine neden olmuştur. Selçuklu sultanlarının dahi Moğol baskısı altında bulunduğu bir dönemde, Muînüddin Süleyman Pervane'nin Moğolların desteğini almış olması casusluk iddialarını desteklemektedir. Biz bu çalışmamızda casusluk konusuna çeşitli kaynaklarla açıklık getirmeye çalışacağız.

ARTICLE INFO

Article History:

Received 17 January 2017
Accepted 28 February 2017

Keywords:

Anatolian Seljuk Empire, Muînüddin Süleyman Pervâne, Mongols, Spy.

© 2017 PESA All rights reserved

ABSTRACT

Muînüddin Süleyman Pervâne has an important place in history of the Anatolian Seljuk Empire. When tyrannizing of the Mongols has increased and the Empire has in the verge of downfall he has been inducted as a "Pervane" with the support of Mongols. He has took in charge of various ranks in the state and has the floor in authority. In some of the sources he has been claimed as a spy of the Mongol, because he has preserved his position in the Mongol wreak havoc on the Empire and supported by emperor and commanders of Mongol at such a time. This claim is backed up because Muînüddin Süleyman Pervane has been supported by Mongols even sultans of the Empire are under pressure of the Mongols. We studied in the clarification of this subject with several resources in this study.

GİRİŞ

Muînüddin Süleyman Pervâne¹, Anadolu Selçuklu Devleti tarihinde bir döneme adını verdirecek düzeyde başarılı bir devlet adamıdır. Babası II. Gıyaseddin Keyhusrev'in vezirlerinden Mühezzebüddin Ali ed-Deylemî'dir.² İlk zamanlar mektep muallimi olan Muînüddin Pervane ilk siyasi deneyim ve

¹ Büyük divanda bulunan arazi defterlerinde has ve ikta yani dirlik olan timara ait tevcihatı yapan ve buna dair menşur ve beratları hazırlayan mühim bir dairenin reisine verilen isim. (İBN Bibi, El- Evâmir'ül- Alâ'iyye fi'l- Umûri'l- Alâ'iyye Selçuknâme, Çev: Mürsel Öztürk, II. Tercüme, TTK Yayınları, Ankara 2014, ss:126.)

² Bediüzzaman Fûruzanfer, Mevlâna Celâleddin (Biyografi) Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1997, ss. 342; Mevlâna Celâleddin-i Rûmî, *Mektuplar*, çev: Abdülbaki Gölpınarlı, Anka Basım İnkılâp Yayınevi, İstanbul 1999, ss. 246.

gözlemlerini babasıyla yapmıştır.³ Babası 641/1243 yılında Moğollarla barış yapmak için Mugan'a gittiğinde Muînüddin Pervaneyi'de beraberinde götürmüştür. Kaynaklara göre Selçuklu Devleti'nde aldığı ilk görev Tokat Emirliğidir⁴. Daha sonra Moğolların da desteğiyle Erzincan subaşılığına getirilmiş⁵, sultan II. İzzeddin Keykavus'un önemli adamlarından biri olup, sultana o dönemde rahat nefes aldırıştır. Ancak II. İzzeddin Keykavus'un Sultanhanı savaşında Moğollara yenilip kaçması üzerine Pervane, çeşitli siyasi manevralarla IV. Rükneddin Kılıçarslan'ı tahta getirmeye muvaffak olmuş ve Moğolların isteği üzerine IV. Rükneddin Kılıçarslan'ın veziri olmuştur.⁶ İçki ve eğlenceye düşkünlüğü ile bilinen IV. Rükneddin Kılıçarslan'ın dirayetsiz yönetiminden dolayı Muînüddin Süleyman, Anadolu Selçuklu Devleti nezdinde adından daha da sık söz ettirmeye başlamıştır⁷. Özellikle ikna kabiliyetini konuşturarak, birçok görüşme ve anlaşmada Selçuklu Devleti lehine kararlar aldırıştır. Bu dönemde her ne kadar devlet idaresi sultan IV. Rükneddin Kılıçarslan'ın elinde biliniyor ise de, aslında devleti Muînüddin Pervane idare etmiştir.⁸

Anadolu Selçuklu Devleti idaresinde Muînüddin Süleyman Pervane'nin rolünün bu denli belirleyici olmasından başka, asıl faktörlerden birinin de Moğollar olduğunu hatırlamakta fayda vardır. Çünkü o dönemde, Anadolu'da tam bağımsız bir merkezi otoriteden söz etmek mümkün değildir. Dolayısıyla Orta Asya'dan gelen ve büyük yıkımlarla adından söz ettiren Moğollar bu dönemde Anadolu'da Selçuklu Devleti'nin kendine has bir otoriteyle idare edilmesinin önünde en büyük engel olarak görülmektedir⁹. Selçuklu Devlet idarecisi olan Muînüddin Süleyman Pervane ile Moğollar arasındaki ilişkiyi ele almadan önce Moğolların Anadolu'da oluşturdukları hâkimiyetten kısaca söz etmekte yarar vardır.

Moğol-Selçuklu İlişkilerine Kısaca Bakış

Moğollar, ortaçağ dünya tarihinde çok önemli izler bırakan, özellikle de İslam dünyasındaki tahribatlarıyla adından söz ettiren bir kavimdir. Birçok devleti kendi hâkimiyeti altına almış ve birçok devleti de vergiye bağlamış olan Moğollar, başka milletler üzerinde derin bir korku imparatorluğu kurmuşlardır.¹⁰ Selçuklu Devleti de Moğollara vergi veren devletlerarasında yerini almış, 1242 yılında Erzurum'un düşmesiyle Anadolu Moğol istilasına açık hale gelmiş¹¹ ve Anadolu halkı Moğol tehdidinden payına düşeni fazlasıyla almıştır.¹² Aslında Anadolu'yu Moğol hâkimiyetine sokan olay Köseadağ bozgunu olmuştur.¹³

Moğol saldırıları sadece Anadolu ile sınırlı değildir. İslam âleminin büyük merkezleri de Moğolların saldırıları neticesinde çok ağır tahribatlarla karşılaşmak zorunda kalmıştır.¹⁴ Dolayısıyla İslam âleminin bütün yapısı değişmiş, bu sarsıntıya, Moğollara karşı koyanlar gibi boyun eğenlerde maruz kalmışlardır.¹⁵ Kaynakların naklettiklerine göre Moğollar, on iki bin mescidi ateşe vermiş, on dört bin Kur'an'ı yakmış, elli bine yakın öğrenci, bilgin ve hafızı öldürmüş, iki yüz bin insanı toprağa gömüştü, had ve hesaba gelmez miktarda da yağmalarda bulunmuşlardır.¹⁶

Muînüddin Süleyman Pervâne'nin Moğol Casusu İddiaları

³ Füzuanfer, a.g.e., s. 342.

⁴ Muharrem Kesik, "Muînüddin Süleyman Pervâne" DİA., cilt: XXXI, İstanbul 2006, s. 91-92.

⁵ Kesik, a.g.m., ss:91.

⁶ Mevlâna Celâleddin-i Rûmi, *Mektuplar*, s. 246; Osman Çetin, *Türk-İslâm Devletleri Tarihi*, 3. Baskı, Düşünce Kitabevi, İstanbul 2011, ss: 271-274.

⁷ Faruk Sümer, "Kılıçarslan IV", DİA., cilt:XXV, İstanbul 2002, ss:404-405.

⁸ Muharrem Kesik, a.g.m., s. 91-92; Füzuanfer, a.g.e., s. 342.

⁹ Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, 10. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2010, ss:523.

¹⁰ Osman Gazi Özgüdenli, "Moğollar", DİA, cilt: XXX, İstanbul 2005, ss. 225.

¹¹ Çetin, a.g.e., ss. 263.

¹² Mikâil Bayram, *Selçuklular Zamanında Konya'da Dini ve Fikri Hareketler*, İstanbul 2008, s. 76.

¹³ Salim Koca, *Anadolu Türk Beylikleri Tarihi*, Berikan Yayınları, Ankara 2012, ss. 29-30.

¹⁴ Füzuanfer, a.g.e., s. 120.

¹⁵ Claude Cahen, *Türkler Nasıl Müslüman Oldular*, Örgün Yayınevi, 5. Baskı, İstanbul 2011, ss. 478.

¹⁶ Osman Nuri Küçük, *Mevlana ve İktidar Yöneticilerle İlişkileri ve Moğol Casusluğu İddiaları*, Rumî Yayınları, Konya 2007, a.g.e., ss. 88-89.

Moğollar hakkında ki bir kısım genel kanı ve rivayetler böyle iken, Muînüddin Süleyman Pervane ve Moğollar arasında gerçekleştiği iddia edilen ilişkiler, o dönemden bu yana hep merak ve tartışma konusu olmaya sebep olmuştur. Hatta bazı kaynaklar Muînüddin Süleyman Pervâne'nin Moğol casusu olduğunu iddia etmektedir.¹⁷ Pervâne'nin Moğollar ile olan samimi ilişkisinin tartışmalara neden olan sebeplerini şu şekilde sıralayabiliriz. Pervâne'nin Moğollar ile birçok devlet adamının kuramadığı samimi ilişkiyi kurmuş olması¹⁸, Moğolların bu dönemde bazı devlet idarecilerini katletmelerine rağmen, uzun bir süre Pervâne ile sıkı bir ilişki kurmuş olmaları¹⁹, ayrıca devleti yönetenler içerisinde Moğollar tarafından cezalandırılan yöneticiler olmasına rağmen, Pervâne'nin uzun süre vazifesini devam ettirmiş olması²⁰, birçok kez Moğol Hükümdarını ziyaret edip yanında uzun süre kalmış olması,²¹ Anadolu'yu idareye memur olan Moğol komutan ve askerlerinin ihtiyaçları ve arzularını karşılamak için Anadolu halkına ağır vergilerle baskı kurulmasına göz yummuş olması²² vs. bu tartışmalara zemin hazırlamıştır.

Muînüddin Süleyman Pervâne, devlet yönetiminde önemli söze sahip olmak ve hatta daha da ileriye giderek devlet idaresini tek eline almak düşüncesiyle²³ hareket ettiğinden dolayı, kendisine bu arzusunda destek olacak gücü Moğollarda bulmuş²⁴ ve babasının Moğollara karşı izlemiş olduğu ılımlı politikayı devam ettirmiştir.²⁵ Çok akıllı ve kurnaz bir kişiliğe sahip olan Muînüddin Süleyman Pervâne, Moğolların Anadolu'yu rahat bir şekilde idare edebilmelerinin ancak onların düşüncelerine aykırı hareket etmeyecek ve onların istediklerini yerine getirecek kişilikte olan biri ile olabileceğini anlamış ve bu açıdan Moğollarla işbirliği kurmanın doğru olacağı düşüncesiyle hareket etmiştir. Hatta bu çerçevede IV. Rükneddin Kılıçarslan'ı dahi idare edebilecek bir yeteneğe sahip olduğunu kaynaklar rivayet etmektedir.²⁶ Bunu yaparken de Moğolların desteğini alabilmekteydi.²⁷ Moğollar da Selçuklu Devleti'ni hâkimiyeti altına alabilmek için Pervâne'yi kendi emelleri doğrultusunda kullanabilme çabası içerisine girmiştir. Aslında her iki tarafta zaman ve olaylar karşısında birbirinden yararlanmanın yollarını aramışlardır.

Anadolu'nun ve Selçuklu Devleti'nin içinde bulunduğu durum hem Moğolların Pervâne'yi, hem de Pervâne'nin Moğolları kullanmasının zeminini hazırlamıştır. Bu çerçevede yeri geldiğinde Pervâne Moğolların desteğini alarak, Selçuklu Devleti'nde otoritesini daha da güçlendirmenin yollarını aramıştır.²⁸ Bu nedenle kendi çıkarlarına aykırı hareket eden Sultan'ı ve bazı devlet adamlarını Memlûk hükümdarı Baybars ile hareket ediyorlar diyerek Moğollara şikâyet edip, Moğolların desteğini alarak bu kişileri öldürtmüştür.²⁹ Pervâne, Selçuklu Devleti'ndeki otoritesini sağlamlaştırmak için bunlarla da sınırlı kalmayıp, çeşitli siyasi manevralarla IV. Rükneddin Kılıçarslan'ı emri altına almıştı.³⁰ Çünkü Rükneddin Kılıçarslan'ın tahta geçmesi Pervâne'nin çabaları sonucu gerçekleşmiştir.³¹ Bununla beraber Kılıçarslan, Pervâne'ye karşı koyamadığı için Sinop şehrini ona vermek zorunda kalmıştır.³²

Pervâne'nin, kurmak istediği otorite giderek Kılıçarslan'ı rahatsız etmeye başlamıştı. Kılıçarslan'ın kendisinden rahatsız olduğunu ve onu öldürtme niyetinde olduğunu öğrenince hem Moğol hükümdarı Abaka Han'a, hem de Anadolu'daki Moğol ümerâsına bir mektup göndererek meseleyi arz etmiştir. “*Sultan Kılıç Asrlan Mısırlularla ittifak ederek sizin aleyhinizde yürümek istiyor, mümâneat ediyorum.*

¹⁷ Mükrimin Halil Yinanç, Türkiye Tarihi Selçuklular Devri, Haz: Refet Yinanç, 2.cilt, TTK Yayınları, Ankara 2014, ss:228-242.

¹⁸ Zeki Velidi Togan, *Umumî Türk Tarihine Giriş*, 1. Cild,3. Baskı, Enderun Kitabevi, İstanbul 1981, ss:234.

¹⁹ Togan, a.g.e., ss:234.

²⁰ İbn Bibi, a.g.e., ss:21.

²¹ Mustafa Barış Özkök, *Eğlenceli Türk Tarihi*, İnkılâp Yayınevi, İstanbul 2015, ss: 95.

²² Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l-Ahbâr*, çev: Mürsel Öztürk, TTK Yayınları, Ankara 2000, ss: 68.

²³ Yinanç, a.g.e., ss:229.

²⁴ Çetin, a.g.e., ss:271.

²⁵ Yinanç, a.g.e., ss:229.

²⁶ Ahmed Hilmi - Ziya Nur Aksun, *İslâm Tarihi 2 Türkler ve İslâm*, 4. Baskı, Ötügen Neşriyat, İstanbul 2011, ss: 85.

²⁷ M. Orhan Bayrak, *Türk İmparatorlukları Tarihi*, Bilge Karınca Yayınları, İstanbul 2002, ss:284.

²⁸ Çetin, a.g.e., ss:272.

²⁹ Kesik, a.g.m., ss:91-92.

³⁰ Ahmed Hilmi - Ziya Nur Aksun, a.g.e., ss:85.

³¹ Mevlâna Celâleddin-i Rûmi, *Mektuplar*, s. 246; M. Orhan Bayrak, a.g.e., ss:284.

³² Aksarayî, a.g.e., ss:63; İbn Bibi, a.g.e., ss:21.

*Beni öldürmek niyetindedir. Benim ölümümü müteakip asker toplayıp isyan edecek. Ona göre hareket ediniz!”*³³. Moğol hükümdarı Abaka Han ve emirleri bu söze pek inanmadılar. Fakat Muînüddin Süleyman Pervâne, Moğol emirlerini çeşitli hediyelerle kandırdı ve onlarda bu sözlerin gerçek olduğuna Abaka Han’ı ikna ettiler. Böylece Muînüddin Süleyman Pervâne, türlü entrikalar çevirerek Moğollarında desteğiyle Sultan Kılıçarslan’ı boğdurarak öldürttü.³⁴

Görüldüğü gibi Moğollar, Pervâne’nin izlemiş olduğu siyaset neticesinde onun istekleri doğrultusunda Selçuklu devlet adamlarını öldürmekten çekinmemişlerdir. Bu da şunu gösterir ki, Pervâne yeri geldiğinde Moğolları da kendi istekleri doğrultusunda kullanmayı başarmıştır. Belki de, bu durum Moğollarında Pervâne’ye vermiş oldukları değer bir göstergesidir. Çünkü Moğollar, Selçuklu devlet adamları içerisinde en iyi iletişim kurabildikleri kişinin Pervâne olduğunu bildikleri için, uzun bir süre onu kaybetmek istememişlerdir. Bu nedenledir ki Pervâne’nin, Anadolu’nun idaresinde görevli olan Moğol komutanlarının ağır baskılarından duyduğu rahatsızlığı Moğol Hanına şikâyet edip, bu kişilerin görevlerinden uzaklaştırılmasını istemiştir.³⁵ Moğol hükümdarı Abaka Han’ın bu isteği yerine getirmesi, Moğolların Pervâne’yi kaybetmek istemediklerinin bir göstergesidir.

Muînüddin Süleyman Pervâne, Moğolların yardımı ile IV. Rükneddin Kılıçarslan’ı öldürttükten sonra, yerine henüz çocuk yaşta olan III. Gıyaseddin Keyhüsrev’i Selçuklu sultanı ilan ederek tahta oturttu.³⁶ Bu durum onu devlet idaresinde tamamen rakipsiz hale getirmiştir. Otoritesini sağlamlaştırmak için devletin önemli makamlarına kendi yandaşlarını yerleştirmiş ve böylece daha rahat hareket etme imkânı bulmuştur.³⁷

Muînüddin Süleyman Pervâne bu dönemde devlet içerisindeki otoritesini sağlamlaştırdı, artık açık bir şekilde Moğollara hizmet ettiğini ilan edip, devlet işlerini Moğol yöneticileri ile istişare ederek yürütmeye başlamıştı.³⁸ Moğollara yardımı ve desteği yalnızca kendi makam ve mevkisini korumak için değil, aynı zamanda devletin geleceği ve İslâm’ın bağımsızlığı olarak da görmekteydi.³⁹ Bu gibi rivayetler, onun Moğollar adına Anadolu’yu idare ettiği düşüncesini kanıtlar niteliktedir. Bazı kaynaklar ise, Muînüddin Süleyman Pervâne’nin bu şekilde hareket etmesini devletin bekasını korumak, savaşız bir ortamda huzuru bularak devletin yıkılmasına engel olmaya çalışmak olduğunu iddia etmektedir.⁴⁰

Sonuç

Muînüddin Süleyman Pervâne, devlet idaresinde oldukça tecrübeli ve zeki kişiliğe sahip bir devlet adamıydı.⁴¹ Bu tecrübesini devlet idaresinde Moğollar ile işbirliği yaparak kullanmıştır. Pervâne’nin bu iki yönlü siyaseti bazı kaynakların casusluk iddiasına sebebiyet vermiş olsa da⁴², konuyla ilgili dönemin kaynaklarında bu tarz bilgilere rastlanmamaktadır. Kaynaklardan çıkarılabilecek ortak nokta ise, Pervâne’nin gerek makamını korumak için olsun, gerekse devletin yıkılmasına engel olmaya çalışmak için olsun, Moğollar ile işbirliği yapmış ve birçok konuda da ortak hareket etmiştir. Öyle ki, bazen kendi çıkarlarını, devletin çıkarlarından daha önemli görmüş ve kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmiştir.

KAYNAKÇA

BAYRAK, M. Orhan (2002), *Türk İmparatorlukları Tarihi*, Bilge Karınca Yayınları, İstanbul.

BAYRAM, Mikâil (2008), *Selçuklular Zamanında Konya’da Dini ve Fikri Hareketler*, İstanbul.

³³ Yinanç, a.g.e., ss:263; İbn Bibi, a.g.e., ss:596.

³⁴ Enver Behnan Şapolyo, *Selçuklu İmparatorluğu Tarihi*, Güven Matbaası, Ankara 1972, ss:198-200; Bayrak, a.g.e., ss:285; Kesik, a.g.e., ss:91-92.; Çetin, a.g.e., ss:272; İbn Bibi, a.g.e., ss:21.

³⁵ Ali Sevim-Erdoğan Merçil, *Selçuklu Devletleri Tarihi Siyaset, Teşkilât ve Kültür*, TTK Yayınları, Ankara 1995, ss:480.

³⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I. Cilt, 2. Baskı, TTK Yayınları, Ankara 1961, ss:14; Ali Sevim-Erdoğan Merçil, a.g.e., ss:480; Kesik, a.g.m., ss:91-92; Togan, a.g.e., ss:231.

³⁷ İbn Bibi, a.g.e., ss:21; Özkök, a.g.e., ss:94; Ali Sevim- Erdoğan Merçil, a.g.e., ss:480.

³⁸ Yinanç, a.g.e., ss:228-242; Uzunçarşılı, a.g.e., ss:14.

³⁹ Togan, a.g.e., ss:265.

⁴⁰ Ali Sevim- Erdoğan Merçil, a.g.e., ss:480.

⁴¹ Yaşar Yücel-Ali Sevim, *Türkiye Tarihi I (Fetihten Osmanlıya Kadar 1018-1300)*, Sabah Gazetesi Yayınları, İstanbul, ss:132-133.

⁴² Yinanç, a.g.e., ss:228-242.

- CAHEN, Claude (2011), *Türkler Nasıl Müslüman Oldular*, Örgün Yayınevi, 5. Baskı, İstanbul.
- ÇETİN, Osman (2011), *Türk-İslâm Devletleri Tarihi*, 3. Baskı, Düşünce Kitabevi, İstanbul.
- FÜRÜZANFER, Bediüzzaman (1997), *Mevlâna Celâleddin (Biyografi)*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- HİLMİ, Ahmed - Ziya Nur Aksun (2011), *İslâm Tarihi 2 Türkler ve İslâm*, 4. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- İBN, Bibi (2014), *El- Evâmir 'ül- Alâ 'iyye fi'l- Umûri'l- Alâ 'iyye Selçuknâme*, Çev: Mürsel Öztürk, II. Tercüme, TTK Yayınları, Ankara.
- KOCA, Salim (2012), *Anadolu Türk Beylikleri Tarihi*, Berikan Yayınları, Ankara.
- KÜÇÜK, Osman Nuri (2007), *Mevlana ve İktidar Yöneticilerle İlişkileri ve Moğol Casusluğu İddiaları*, Rumî Yayınları, Konya.
- Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî (2000), *Müsâmeretü'l-Ahbâr*, çev: Mürsel Öztürk, TTK Yayınları, Ankara.
- KESİK, Muharrem (2006), “*Muînüddin Süleyman Pervâne*” DİA., cilt: XXXI, İstanbul.
- Mevlâna Celâleddin-i Rûmî (1999), *Mektuplar*, çev: Abdulbaki Gölpınarlı, Anka Basım İnkılâp Yayınevi, İstanbul.
- ÖZGÜDENLİ, Osman Gazi (2005), “*Moğollar*”, DİA, cilt: XXX, İstanbul.
- ÖZKÖK, Mustafa Barış (2015), *Eğlenceli Türk Tarihi*, İnkılâp Yayınevi, İstanbul.
- SEVİM, Ali - Erdoğan Merçil (1995), *Selçuklu Devletleri Tarihi Siyaset, Teşkilât ve Kültür*, TTK Yayınları, Ankara.
- SÜMER, Faruk (2002), “*Kılıçarslan IV*”, DİA., cilt:XXV, İstanbul.
- ŞAPOLYO, Enver Behnan (1972), *Selçuklu İmparatorluğu Tarihi*, Güven Matbaası, Ankara.
- TOGAN, Zeki Velidi (1981), *Umumî Türk Tarihine Giriş*, 1. Cild,3. Baskı, Enderun Kitabevi, İstanbul.
- TURAN, Osman (2010), *Selçuklular Zamanında Türkiye*, 10. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı (1961), *Osmanlı Tarihi*, I. Cilt, 2. Baskı, TTK Yayınları, Ankara.
- YİNANÇ, Mükrimin Halil (2014), *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, Haz: Refet Yinanç, 2.cilt, TTK Yayınları, Ankara.
- YÜCEL, Yaşar -Ali Sevim, *Türkiye Tarihi I (Fetihten Osmanlıya Kadar 1018-1300)*, Sabah Gazetesi Yayınları, İstanbul.